
ПРИВРЕДНИ КРИМИНАЛ

др *Најаша* ДЕЛИЋ

ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду

КРИВИЧНО ДЕЛО „ФАЛСИФИКОВАЊЕ ИСПРАВЕ“ (ЧЛАН 355 КЗС)

Резиме

У раду аутор разматра кривично дело фалсификовања исправе које спада у групу кривичних дела прошив њавној саобраћаја и реулисано је у члану 355 КЗС. Правна природа и значај овој кривичној дела одределили су садржину и структуру рада у коме су приказана и анализирана сва бића обележја њејовој бића. У првом делу рада аутор решава одређене дилеме које постоје у вези њојединих облика радње извршења. Након тоја, дејално су анализирана и остала обележја бића, као што су: њоследица, објект радње и кривица. У другом делу рада приказана су и анализирана обележја бића кривичној дела њосебни случајеви фалсификовања исправе које је реулисано у члану 356 КЗС. У вези њишњања која се у раду разматрају аутор наводи релеванне ставове судске праксе и износи одговарајуће закључке.

Кључне речи: *Кривични законик Србије, кривична дела прошив њавној саобраћаја, исправа, јавна исправа.*

Кривично дело „фалсификовање исправе“ из члана 355 спада у главу кривичних дела против правног саобраћаја (Глава тридесет друга) и представља опште дело фалсификовања исправа које има два облика: основни и тежи.

Основни облик кривичног дела предвиђен у ставу 1 чини ко направи лажну исправу, преиначи праву исправу у намери да се таква

исправа употреби као права или ко лажну или преиначену исправу употреби као праву или је набави ради употребе.

Радња извршења је алтернативно предвиђена и може се састојати у једној од следећих делатности: прављењу лажне исправе, преиначењу исправе, употреби лажне или преиначене исправе и набављању лажне или преиначене исправе ради употребе.

Прављење лажне исправе подразумева стварање исправе која не потиче од лица које је наведено као њен издавалац, већ је исправу сачинило друго лице, односно извршилац кривичног дела. Како се наводи, и питању је кривично дело злоупотребе идентитета (*BGHSt 33, 159/160*).¹ То значи да се не подударају лице означено као издавалац исправе и лице које је исправу сачинило (ОС у Суботици Кж. 327/07).² Нпр. „када окривљени после смрти даваоца овлашћења потпише уговор у његово име“ (ОС у Београду Кж. 1726/98).³ За постојање кривичног дела није битна садржина исправе, а она може бити истинита или лажна. Отуда, нема кривичног дела у случају „када је исправа са неистинитом садржином направљена и издата од стране лица које је у њој означено као њен издавалац“ (ОС у Суботици Кж. 225/00).⁴

Да би прављење лажне исправе представљало радњу извршења кривичног дела, потребно је да буде учињено у намери да се исправа употреби као права било од стране лица које је исправу сачинило, било од стране неког другог лица.⁵ Односно, како се истиче „исправа не мора непосредно бити употребљена према оном који на основу ње треба нешто да учини, већ може бити употребљена и преко посредника“ (ОС у Београду Кж. 2902/03).⁶ Нпр. „када окривљена да адвокату фаслификовано пуномоћје, који то пуномоћје заједно са приватном тужбом коју је написао, преда суду на захтев окривљене“ (ОС у Београду Кж. 1120/04).⁷

1 Georg Küpper, *Strafrecht, Besonderer, Teil 1*, Berlin, 2007, стр. 105. Тако и Hans Welzel, *Das Deutsche Strafrecht*, Berlin, 1969, стр. 408.

2 *Избор судске праксе*, бр. 1/2008, Београд, стр. 42.

3 Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Трећа књига*, Београд, 2000, стр. 180.

4 Зоран Стојановић, *Коментар Кривичној законика*, Београд, 2012, стр. 931.

5 Дато схватање прихваћено је како у теорији тако и у највећем броју страних законодавстава и поред тога што постојање довршеног кривичног дела зависи од намере као субјективног објекта, које се, с обзиром на природу, у пракси тешко доказује. Јанко Таховић, *Коментар Кривичној законика*, Београд, 1957, стр. 587.

6 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Трећа књига*, стр. 160.

7 Илија Симић, Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шеста књига*, Београд, 2005, стр. 177.

Преиначење исправе претпоставља постојање одређене исправе и састоји се у измени њене садржине, нпр. брисањем, додавањем речи или дела текста или цифара, променом интерпункције и друго. Потребно је да се извршеним изменама битно мења садржина исправе, тј. да се измене односе на чињенице које су од битног значаја. Као и прављење лажне исправе, и преиначење исправе претпоставља намеру њене употребе.

Прављење лажне исправе и преиначење исправе по својој природи представљају тзв. материјални фалсификат који подразумева стварање, односно мењање исправе у физичком, тј. материјалном смислу.

Употреба лажне или преиначене исправе као праве значи њено стављање у правни саобраћај. Другим речима, то је коришћење исправе у сврху за који је намењена, а то је доказивање одређене чињенице која има значај за правне односе. Само она употреба којом се оставрује неко право или правни интерес, на бази чињеница које се том исправом доказују, представља употребу у смислу овог кривичног дела.⁸ Нпр. „када окривљени преда суду тестамент у коме се уместо оставиоца потписало друго лице“ (ОС у Београду Кж. 516/94).⁹ Сматра се да је лажна или преиначена исправа стављена у правни саобраћај када је њена садржина сазната од лица коме је упућена (BGHSt 36, 64/65).¹⁰

Набављање лажне или преиначене исправе подразумева њено стицање, тј. предузимање било које делатности којом се успоставља фактичка власт над лажном или преиначеном исправом. Нпр. „када окривљени набави признанице на којима су били уписани подаци о наводно извршеној уплати таксе за излазак из земље за физичка лица и возило, на које је био стављен лажни печат и потпис овлашћеног службеног лица банке“ (ОС у Београду Кж. 2454/99).¹¹ За постојање кривичног дела није значајно на који је начин исправа набављена. Неопходно је да је лажна или преиначена исправа набављена ради њене употребе од стране било ког лица. Међутим, у судској пракси је присутан и погрешан став према коме набављање лажних исправа представља покушај кривичног дела (ОС у Чачку Кж. 198/08).¹²

Кривично дело је довршено предузимањем радње извршења, што значи: а) прављењем лажне исправе или преиначењем праве исправе у

8 Драгољуб Атанацковић, *Кривично право, Посебни део*, Београд, 1981, стр. 557.

9 Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, Београд, 1998, стр. 164.

10 G. Kürper, *нав. дело*, стр. 115.

11 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Трећа књига*, стр. 180.

12 *Избор судске праксе*, бр. 2/2009, Београд, стр. 45.

намери да се употреби као права, при чему је „за постојање кривичног дела ирелевантно у ком циљу је окривљени намеравао да употреби фалсификовану исправу и да ли је лажну, односно преиначену исправу уопште и употребио“ (ВСС Кж.І 1267/87);¹³ б) употребом праве или преиначене исправе, при чему „за постојање кривичног дела нема значаја што употреба лажне исправе није произвела дејство“ (ОС у Београду Кж. 1017/06)¹⁴ и в) набављањем лажне или преиначене исправе (АС у Крагујевцу Кж. 559/11).¹⁵

Иако има и супротних схватања (ОС у Београду Кж. 133/04),¹⁶ треба сматрати да фалсификовање исправе није трајно кривично дело (ВСС Кзз. 62/06).¹⁷ Наиме, трајно кривично дело постоји када извршилац противправно стање које је створио након тога одржава својом вољом и на тај начин кривично дело „обнавља“ све до тернутка док не одлучи да дато противправно стање прекине или док га на то не принуде спољне околности. Такође, трајна кривична дела су формална/делатносна кривична дела која су са једне стране, формално довршена остварењем обележја бића кривичног дела, односно предузимањем радње извршења којом настаје противправно стање при чему се трајање радње извршења и насталог противправног стања подударaju, а са друге стране, ова кривична дела су материјално довршена онда када је дато неправо остварено у пуној мери тј. тек са престанком противправног стања.¹⁸

Последица кривичног дела је апстрактна опасност за функционисање правног саобраћаја (ОС у Београду Кж. 1017/06).¹⁹

Објект радње јесте исправа. Прецизније речено, лажна или преиначена исправа. Према члану 112 став 26 КЗ, исправом се сматра сваки предмет подобан или одређен да служи као доказ чињенице која има значај за правне односе. Исправом се сматра и рачунарски податак. Рачунарски податак је свако представљање чињеница, информација или концепта у облику који је подесан за њихову обраду у рачунарском систему, укључујући и одговарајући програм на основу кога рачунарски

13 Илија Симић, *Кривични закон Србије, Практична примена*, Београд, 1991, стр. 344.

14 Илија Симић, Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књига*, Београд, 2006, стр. 182.

15 *Избор судске праксе*, бр. 2/2012, Београд, стр. 43.

16 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Шеста књига*, стр. 180.

17 *Избор судске праксе*, бр. 7/2007, Београд, стр. 40.

18 Вид. Petar Novoselec, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004, стр. 134. и 282.

19 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књига*, 182.

систем обавља своју функцију (члан 112 став 17 КЗ). Појам исправе се у смислу овог кривичног дела веома широко схвата. Према ставовима судске праксе, под исправом се подразумевају: „број шасије моторног возила“ (ВСС Кж. 622/88²⁰ и Кзз. 31/03²¹), „одлука о разрешењу постојећег и избору новог директора“ (АС у Београду Кж.2 1793/10),²² „кредитно писмо“ (ОС у Београду Кж. 3199/79),²³ „водомер“ (ОС у Београду Кж. 1927/01),²⁴ „изјава о кућној заједници коју су потписала два грађанина и оверила код надлежног органа за оверу потписа“ (ВСС Кзс. 79/80),²⁵ „међународни товарни лист“ (ОС у Београду Кж. 1921/05),²⁶ „изјава о одрицању од тужбеног захтева“ (ОС у Београду Кж. 1717/04),²⁷ „пунномоћје којим се адвокат овлашћује да поднесе тужбу надлежном суду“ (ОС у Београду Кж. 1120/04),²⁸ „уплатница“ (ВСС Кж. 33/89),²⁹ „отпремница ЈП ‘Србијашуме’“ (ВСС Кж.І 1267/87),³⁰ као и „сагласност станара да се изврши адаптација и припајање стамбеног простора“ (ОС у Београду Кж. 2117/06).³¹

Примера ради, не може се сматрати исправом: „лажна изјава оверена код суда“ (ОС у Београду Кж. 1161/01),³² „приступница Синдикату поштанских радника“ (АС у Београду Кж.І 6444/10),³³ „неоверена фотокопија“ (ОС у Београду Кж. 543/05,³⁴ Кж. 459/06³⁵, ОС у Ваљеву

20 *Билтен Окружној суда у Београду*, бр. 31–32/1989, Београд, стр. 56.

21 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Шестиа књија*, стр. 176.

22 *Избор судске праксе*, бр. 7–8/2011, Београд, стр. 42.

23 *Билтен Окружној суда у Београду*, бр. 9–10/1980, стр. 60.

24 Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Четвртиа књија*, Београд, 2002, стр. 181.

25 *Билтен судске праксе Врховној суда Србије*, бр. 1–2/1981, Београд, стр. 13.

26 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Седма књија*, стр. 271.

27 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Шестиа књија*, стр. 176.

28 *Ibid.*, стр. 177.

29 *Судска пракса*, бр. 4/1993, Београд, стр. 37.

30 *Билтен судске праксе Врховној суда Србије*, бр. 1–2/1988, Београд, стр. 14.

31 Илија Симић, Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Осма књија*, Београд, 2008, стр. 212.

32 Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Четвртиа књија*, Београд, 2002, стр. 182.

33 *Избор судске праксе*, бр. 5/2012, Београд, стр. 45.

34 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Шестиа књија*, стр. 181.

35 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Осма књија*, стр. 214.

Кж.1 274/06³⁶ и ВСС Кз. 74/08³⁷)³⁸ и „молба за доделу стана“ (ОС у Београду Кж. 185/86).³⁹

Извршилац кривичног дела може бити било које лице.

Лице које је подстрекавало на извршење кривичног дела, односно помогло у његовом извршењу одговараће у својству саучесника у складу са општим правилима (чл. 34 и 35 КЗ). Нпр. „окривљени који обећа новчану накнаду за израду лажне исправе учинио је кривично дело фалсификовања исправе подстрекавањем, а окривљени који је посредовао између наручиоца лажне исправе и лица које је лажну исправу направило, учинио је кривично дело помагањем“ (ОС у Београду Кж. 1742/02)⁴⁰ и „када окривљени од непознатог лица набави фалсификовану исправу и преда је другоокривљеном који је ту исправу употребио, извршио је кривично дело фалсификовања исправе помагањем“ (ОС у Београду Кж. 2777/05).⁴¹

Уколико употребу лажне или преиначене исправе врши лице које је лажну исправу направило, односно преиначило праву исправу, постојаће само употреба лажне или преиначене исправе (BGHSt 5, 291).⁴² Нпр. „окривљени је употребио лажну исправу коју је претходно направио на тај начин што је поднео тужбу за сметање поседа и на месту предвиђеном за потписе тужиоца потписао два лица која нису били сагласна за подношење тужбе“ (ОС у Београду Кж. 538/06)⁴³ и „када окривљени који је направио лажну исправу у својству странке у парничном поступку пред судом ту исправу употреби као праву ради остварења својинског удела у спорној непокретности“ (ВСС Кж. I 387/78).⁴⁴

36 *Избор судске праксе*, бр. 6/2007, Београд, стр. 42.

37 *Избор судске праксе*, бр. 9/2011, Београд, стр. 43.

38 Под исправом треба разумети само оригинале, а не и преписе. Оригинали су исправе које потичу од њиховог издаваоца, за разлику од преписа који садрже вољу или мисао издаваоца, али нису сачињени од издаваоца. Сами преписи немају доказну снагу ако нису оверени, тј. ако на њима нема потврде да су верни оригиналу. Та потврда, такође, представља својеврсну исправу, јер она сама по себи представља изјаву која служи као доказ да је садржина преписа верна оригиналу. Препис треба разликовати од дупликата који је такође оригинал, издат од стране издаваоца у више примерака. Д. Атанацковић, *нав. дело*, стр. 555.

39 *Правни живоић*, бр. 4-7/1986, Београд, стр. 77-78.

40 Илија Симић, Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Пети књија*, Београд, 2004, стр. 158.

41 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књија*, стр. 180.

42 G. Kürper, *нав. дело*, стр. 116.

43 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књија*, стр. 178.

44 *Правни живоић*, бр. 11/1981, Београд, стр. 118.

Уколико је лице које је лажну или преиначену исправу употребило то учинило више пута у различитим ситуацијама, постојаће стицај онолико кривичних дела колико има предузетих радњи извршења. Када су испуњени законом прописани услови, могућа је конструкција продуженог кривичног дела и то у случају виšekратне употребе једне лажне или преиначене исправе у истом циљу или употреба две или више лажних или преиначених исправа. Нпр. „када је окривљени преиначио праве исправе, и то пет водомера тако што је на свим водомерима променио бројеве и вратио бројчаник на нулто стање, а затим исправе употребио као праве, односно у року две недеље све водомере продао на бувљој пијаци“ (ОС у Београду Кж. 1927/01).⁴⁵

Застарелост кривичног гоњења рачуна се од дана предузимања радње извршења, нпр. од дана употребе лажне исправе у смислу њене предаје одређеном органу (ОС у Чачку Кж. 130/09⁴⁶ и ВСС Кзз. 22/04⁴⁷). Уколико је у конкретном случају лажна исправа најпре набављена, а после извесног времена употребљена, према ставу судске праксе застарелост кривичног гоњења се рачуна од дана предузимања прве радње извршења, односно набављања лажне исправе (ВСС Кзз. 62/06).⁴⁸ Сходно реченом, неосновани су судски ставови према којима „у случају када је окривљени приликом запошљавања у Народној банци, кадровској служби банке предао лажну факултетску диплому, а потом после извесног времена на основу лажне дипломе постављен на место директора, треба сматрати да је кривично дело учињено када је окривљени лажну диплому употребио као праву, односно када је распоређен на место директора“ (ОС у Београду Кж. 2902/03),⁴⁹ односно „да рок застарелости кривичног гоњења не тече од момента када је окривљени предао кадровској служби лажну диплому, већ од момента откривања кривичног дела и подношења кривичне пријаве“ (ОС у Београду Кж. 133/04).⁵⁰

Релевантан облик кривице је умишљај који према ставу судске праксе „у разлозима осуђујуће пресуде мора бити јасно опредељен“ (АС у Нишу 5 Кж.1 2113/11).⁵¹ Приликом прављења лажне и преиначења пра-

45 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Четврта књига*, стр. 181.

46 *Избор судске праксе*, бр. 10/2009, Београд, стр. 41.

47 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Шеста књига*, стр. 179.

48 *Избор судске праксе*, бр. 5/2007, Београд, стр. 40.

49 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Пета књига*, стр. 160.

50 И. Симић, А. Трешњев, *судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Шеста књига*, стр. 180.

51 *Избор судске праксе*, бр. 3/2012, Београд, стр. 45.

ве исправе неопходни су директни умишљај и намера да се лажна, односно преиначена права исправа употреби као права. У том смислу наводи се следеће: „лажну потврду у којој је написано да је другоокривљени продао месо провоокривљеном у целости је по диктату првоокривљеног написала његова супруга и на тај начин је првоокривљени исказао намеру да се састави лажна исправа која треба да буде употребљена као права“ (ОС у Чачку Кж. 252/00).⁵²

Предвиђена казна је затвор до три године.

Тежи облик кривичног дела предвиђен у ставу 2 постоји ако је дело из става 1 овог члана учињено у погледу јавне исправе, тестамен-та, менице, чека, јавне или службене књиге или друге књиге која се мора водити на основу закона. Квалификаторну околност представља својство објекта радње. То је лажна или периначена јавна исправа. У том смислу у судској пракси наводи се следеће: „на основу изведених доказа је утврђено да је окривљени набавио фалсификоване обрасце, односно непопуњене саобраћајне дозволе, које су код њега пронађене. Међутим, имајући у виду описана својства саобраћајних дозвола, друго-степени суд сматра да у чињеничном стању пресуде није наведено да је недвосмислено утврђено да су поменути обрасци саобраћајних дозвола у тој мери лажни, да би у случају њиховог евентуалног попуњавања потребним подацима, након стављања печата била уочљива њихова неисправност и неподобност за употребу“ (ВСС Кзп. 346/06),⁵³ односно, „из изреке предметне саобраћајне дозволе уопште није јасно шта предметну саобраћајну дозволу чини фалсификованом јавном исправом“ (ОС у Суботици Кж. 327/07).⁵⁴

Јавна исправа је она исправа коју је у прописаном облику издао државни орган у границама његове надлежности као и исправа коју је у таквом облику издала друга организација или заједница у вршењу јавног овлашћења које јој је поверено законом или одлуком државног органа, заснованом на закону (ОС у Ужицу Кж. 402/95).⁵⁵ Како се наводи, „КЗ не одређује појам јавне исправе, па је стога најправилније прихватити дефиницију јавне исправе коју садрже ЗПП и ЗОУП. Поред тога, јавна исправа мора испуњавати све услове који се захтевају за исправу уопште. Јавну исправу карактеришу следећи конститутивни елементи: издавалац писане исправе мора имати својство државног органа или својство друге организације или заједнице које врше јавна овлашћења; исправу издаје државни орган у вршењу службене дужности у оквиру своје надлежности или организација или заједница у вршењу јавног овлашћења,

52 *Правни информатор*, бр. 5/2002, Београд, стр. 20.

53 *Избор судске праксе*, бр. 4/2008, Београд, стр. 38.

54 *Избор судске праксе*, бр. 1/2008, Београд, стр. 42.

55 *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 4/1995, Београд, стр. 10.

односно у пословима које врше на основу јавног овлашћења које им је поверено законом или одлуком заснованом на закону и исправа мора бити издата у прописаном облику“ (ОС у Београду Кж. 2794/06).⁵⁶

Према ставовима судске праксе, под јавном исправом подразумевају се: „лична карта“ (ОС у Београду Кж. 42/96⁵⁷, Кж. 1205/00⁵⁸, и Кж. 1346/01⁵⁹), „пасош“ (ВСС Кж. I 1312/83⁶⁰, ОС у Београду Кж. 368/01⁶¹ и ОС у Пећи Кж. 379/96⁶²), „диплома о завршеној школи“ (ОС у Београду Кж. 1317/05),⁶³ „индекс“ (ОС у Београду Кж. 2609/03),⁶⁴ „болничка отпусна листа“ (ОС у Београду Кж. 940/01⁶⁵ 1050/03⁶⁶, и Кж. 655/05⁶⁷), „потврда о смрти коју саставља лекар дома здравља“ (ОС у Београду Кж. 1790/99),⁶⁸ „такси дозвола“ (ОС у Београду Кж. 3115/03),⁶⁹ „такси ознака“ (ОС у Београду Кж. 1724/00),⁷⁰ „санитарна књижица“ (ОС у Београду Кж. 1992/04),⁷¹ „једнодневна ловачка дозвола“ (ОС у Београду Кж. 160/05),⁷² „возачка дозвола“ (ОС у Београду Кж. 1346/01),⁷³

56 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Осма књија*, стр. 214.

57 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Друга књија*, Београд, 1998, стр. 125.

58 *Судска пракса*, бр. 5/2001, Београд, стр. 20.

59 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Четврта књија*, 47.

60 *Билтен Округне суда у Београду*, бр. 21–22/1984, Београд, стр. 45.

61 *Билтен Округне суда у Београду*, бр. 54/2001, Београд, стр. 68.

62 *Избор судске праксе*, бр. 7–8/1996, Београд, стр. 32.

63 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Осма књија*, стр. 185.

64 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Пета књија*, стр. 160.

65 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Четврта књија*, стр. 180.

66 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Пета књија*, стр. 164.

67 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шеста књија*, стр. 178.

68 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Трећа књија*, стр. 180.

69 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шеста књија*, стр. 180.

70 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Четврта књија*, стр. 184.

71 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шеста књија*, стр. 181.

72 *Ibid.*, стр. 182.

73 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Четврта књија*, стр. 139.

односно „одјављена и неважећа возачка дозвола“ (ОС у Ваљеу Кж. 175/99)⁷⁴, „саобраћајана дозвола“ (ВСС Кзп. 346/06,⁷⁵ ОС у Суботици Кж. 327/07⁷⁶ и АС у Новом Саду Кж.1 3762/11),⁷⁷ „регистарске таблице“ (ВСС Кж. 622/88,⁷⁸ Кж. 31/03⁷⁹ и ОС у Београду Кж. 2301/02⁸⁰), „потврда Привредне коморе“ (ОС у Београду Кж. 576/92),⁸¹ „потврда коју издаје ветеринарски инспектор о здравственом стању пошиљке производа животињског порекла“ (ОС у Београду Кж. 832/95)⁸² и „исправа коју је издао ЈЦК у складу са Законом о употреби и заштити знака и назива Црвеног крста“ (ОС у Београду Кж. 1826/96).⁸³

Иако је у судској пракси присутан и супротан став (ОС у Београду Кж. 3434/07),⁸⁴ исправно је становиште да се под јавном исправом подразумева и исправа коју је издао државни орган стране државе када се таква исправа може употребити у правном саобраћају наше земље (ВСС Кзз. 60/97,⁸⁵ ОС у Београду Кж. 3337/03⁸⁶ и АС у Крагујевцу Кж. 559/11⁸⁷). Нпр. „када окривљени приликом легитимисања преда фалсификовану страну личну карту и возачку дозволу“ (ОС у Београду Кж. 3201/03),⁸⁸ „када окривљени у пасошу Републике Грчке замени првобитно постављену фотографију“ (ОС у Београду Кж. 2544/06)⁸⁹ и

74 *Правни информатор*, бр. 6/2002, Београд, стр. 46.

75 *Избор судске праксе*, бр. 4/2008, Београд, стр. 36.

76 *Избор судске праксе*, бр. 1/2008, Београд, стр. 42.

77 *Билтен судске праксе Апелационој суда у Новом Саду*, бр. 4/2012, Нови Сад, стр. 140.

78 *Билтен Окружној суда у Београду*, бр. 31–32/1989, Београд, стр. 57.

79 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шести књига*, стр. 176.

80 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Пети књига*, стр. 161.

81 Илија Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Прва књига*, Београд, 1994, стр. 56.

82 *Билтен окружној суда у Београду*, бр. 44/1996, Београд, стр. 66.

83 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Друга књига*, стр. 163.

84 З. Стојановић, *нав. дело*, стр. 933.

85 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Трећа књига*, стр. 181.

86 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Пети књига*, стр. 159.

87 *Избор судске праксе*, бр. 2/2012, Београд, стр. 43.

88 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Шести књига*, стр. 182.

89 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Осма књига*, стр. 214.

„када окривљени набави лажни италијанску боравишну дозволу“ (АС у Крагујевцу Кж. 559/11).⁹⁰

Не може се сматрати јавном исправом, нпр. „штамбиљ са отиском дозволе за боравак странаца у нашој земљи“ (ОС у Београду Кж. 1877/01)⁹¹, „легитимација Савезне управе царина коју Царина никад није издавала“ (ВСС Кзп. 26/04),⁹² „рецепт којим лекар прописује издавање одређеног лека“ (ОС у Нишу Кж. 2/08),⁹³ „платна картица“ (ВСС 1289/86)⁹⁴ и „рачун за испалту уговорених радова“ (ВСС ПК 338/86).⁹⁵

Појмове „тестамент“, „меница“ и „чек“ треба схватити у складу са одговарајућим прописима.

Радња извршења се остварује на исти начин као и код основног облика кривичног дела, што значи: а) прављењем лажне јавне исправе, нпр. „окривљени је направио лажни чек у намери да га употреби као прави тако што је чек стране банке обрадио на рачунару и одштампао изглед чека на паус папиру, а затим сачинио матрицу и у штампарији штампао бланко чекове“ (ВСС Кж. 612/96)⁹⁶ и „кривично дело постоји када окривљени на бланко чекове, у намери да их употреби као праве, унесе неистините податке потребне за његову формалну ваљаност, као што су: место, датум издавања, наплаћени износ, назив корисника и потпис другог лица као власника и тако прикаже да је потписаном лицу те чекове издала означена банка“ (ОС у Београду Кж. 859/86),⁹⁷ б) преиначењем јавне исправе, нпр. „заменом у пасошу две странице које служе за издавање виза“ (ВСС Кж. I 1312/83),⁹⁸ „када окривљени у свом пасошу варикином као хемијским средством избрише податке о забрани уласка у Чешку“ (ОС у Пећи Кж. 37/96)⁹⁹ и „када окривљени у потврди привредне коморе избрише део текста и уместо тога на својој писаћој машини откуца да се таква роба не производи у земљи“ (ОС у Београду Кж. 576/92),¹⁰⁰ в) употребом лажне или преиначене јавне

90 *Избор судске праксе*, бр. 2/2012, Београд, стр. 43.

91 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Четвртиа књија*, стр. 183.

92 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Шестиа књија*, стр. 177.

93 *Избор судске праксе*, бр. 9/2008, Београд, стр. 42.

94 И. Симић, *Кривични закон Србије, Практична примена*, стр. 348.

95 *Збирка судских одлука Верховној војној суда*, бр. 3/2002, Београд, стр. 50.

96 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Друја књија*, стр. 163.

97 *Билтен Округној суда у Београду*, бр. 25–26/1986, Београд, стр. 51.

98 *Билтен Округној суда у Београду*, бр. 21–22/1984, Београд, стр. 45.

99 *Избор судске праксе*, бр. 7–8/1996, Београд, стр. 32.

100 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајтерије, Прва књија*, стр. 55.

исправе, нпр. „када окривљени преда суду тестамент у коме се уместо оставиоца потписало друго лице“ (ОС у Београду Кж. 516/94);¹⁰¹ „када окривљени употреби лажну возачку дозволу као да је права на тај начин што је приликом контроле саобраћаја преда на увид радницима саобраћајне полиције“ (ОС у Ваљеву Кж. 175/99);¹⁰² „када окривљени на главном претресу предочи своју путну исправу у којој је утиснут лажни штампил граничног прелаза Хоргош“ (ОС у Београду Кж. 361/01);¹⁰³ „када окривљени у поступку за ванредно ублажавање казне уз поднети захтев приложи и отпусну листу са епикризом Ургентног центра, коју је прибавио на неутврђени начин, а која никад није издата од стране означене медицинске установе и чија је садржина неистинита“ (ОС у Београду Кж. 940/01);¹⁰⁴ „када окривљени у клубу за изнајмљивање сега игара презентује личну карту другог лица на којој је била залепљена његова фотографија“ (ОС у Београду Кж. 1205/00);¹⁰⁵ „када окривљени приликом сачињавања уговора о закупу стана са приватним закуподавцем употреби лажну личну карту“ (ОС у Београду Кж. 1921/05)¹⁰⁶ и „када окривљени у Окружном затвору у Београду поднесе лажни налаз конзилијума лекара ради одобрења за прекид издржавања казне затвора“ (ОС у Београду Кж. 3174/05)¹⁰⁷ и г) набављањем лажне или преиначене јавне исправе ради употребе, нпр. „када окривљени набави лажну италијанску боравишну дозволу на своје име“ (АС у Крагујевцу Кж. 559/11).¹⁰⁸

Кривично дело је довршено окончањем радње извршења.

Као и у претходном случају, и овде је могућа конструкција продуженог кривичног дела. Нпр. „када окривљени ради употребе набави преиначену личну карту и возачку дозволу“ (ОС у Београду Кж. 532/02);¹⁰⁹ „када окривљени ради употребе преиначи јавне исправе, и то личну карту и возачку дозволу“ (ОС у Београду Кж. 2126/05);¹¹⁰ „када

101 *Билијен Окружној суда у Београду*, бр. 43/1995, Београд, стр. 87.

102 *Правни информатор*, бр. 6/2002, Београд, стр. 46.

103 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Четврти књига*, стр. 181.

104 *Судска пракса*, бр. 1/2003, Београд, стр. 15.

105 *Судска пракса*, бр. 5/2001, Београд, стр. 20.

106 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Седма књига*, стр. 179.

107 *Ibid.*, стр. 180.

108 *Избор судске праксе*, бр. 2/2012, Београд, стр. 43.

109 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Пења књига*, стр. 161.

110 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне мајерије, Седма књига*, стр. 183.

окривљени истовремено неовлашћено попуни више чековних бланкета“ (ОС у Београду Кж. 2375/03)¹¹¹ и „када окривљени сачини лажну личну карту и возачку дозволу на име другог лица и две личне карте на своје име“ (ОС у Београду Кж. 1346/01).¹¹²

Извршилац кривичног дела може бити свако лице.

Релевантан облик кривице је директни умишљај који претпоставља и постојање одговарајуће намере. У том смислу су и следећи ставови судске праксе: „неспорно је да постоји директни умишљај окривљеног у случају када је спорну фалсификовану исправу набавио од непознатог лица на аутобуској станици, а не од дипломатских службеника у службеним просторијама“ (ОС у Чачку Кж. 54/09) и „нема умишљаја окривљеног у случају када је био у уверењу да је у својој фотографској радњи израдио картицу као пробну војну легитимацију падобранске јединице, тј. узорак из разлога што картица није садржавала потпис и печат издаваоца“ (ОС у Београду Кж. 2618/05).¹¹³

Предвиђена казна је затвор од три месеца до пет година.

У ставу 3 прописано је да је кажњив покушај кривичног дела из става 1 овог члана.

По питању односа овог кривичног дела са другим кривичним делима судска пракса заузима следећа становишта: „постоји стицај кривичних дела фалсификовање исправе и проневере у случају када је окривљени као поштоноша у намери прибављања противправне имовинске користи присвојио новац који му је поверен у служби и направио лажне исправе које је потом употребио као праве на тај начин што се потписао на уплатницама оштећеног, који тај новац није примио и тако покушао да прикрије извршено присвајање“ (ВСС Кж. 33/89);¹¹⁴ „постоји стицај кривичних дела фалсификовања исправе и преваре у случају када окривљени преиначи личну карту тако што уклони фотографију власника и стави своју и преправи годину рођења, па ту личну карту користи за отварање штедне књижице у којој преправља и увећава улоге које подиже“ (ОС у Београду Кж. 42/96¹¹⁵ исто и ВСС Кж. I 1267/87¹¹⁶); „када окривљени попуњава туђе чековне бланкете и на

111 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Шеста књига*, стр. 181.

112 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Четврта књига*, стр. 47.

113 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књига*, стр. 181.

114 *Судска пракса*, бр. 4/1993, Београд, стр. 37.

115 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, стр. 126.

116 *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 1–2/1988, стр. 1.

њима потписује власника туђег рачуна и тако сачињене лажне исправе употреби као праве доводећи у заблуду примаоце чекова да му исплате износе наведене на чековима, у тим радњама стичу се обележја кривичног дела преваре, а не фалсификовања исправе, јер се фалсификовање чековних бланкета појављује као радња извршења кривичног дела преваре“ (ВСС Кзз. 6/96);¹¹⁷ „када се лажна диплома употреби приликом оверавања одговарајућих података у радној књижици, не постоји кривично дело фалсификовање исправе, већ само кривично дело навођење на оверавање неистинитог садржаја (АС у Београду Кж.1 7455/10),¹¹⁸ исто је и у случају „када се регистрациони лист за путничко возило неистините садржине искористи за издавање саобраћајне дозволе за то возило“ (ОС у Суботици Кж. 257/08)¹¹⁹ и „када окривљени набави лажну диплому на своје име о завршеној машинској школи, па код надлежног општинског органа за оверу потписа, овери фотокопију лажне дипломе, није извршио кривично дело навођење на оверавање неистинитог садржаја, већ само кривично дело фалсификовања исправе“ (ОС у Београду Кж. 1317/05).¹²⁰

Одредбом члана 356 КЗ предвиђено је пет посебних облика кривичног дела фалсификовања исправе. Како се истиче у судској пракси, „што се тиче посебних случајева фалсификовања исправе из члана 356 КЗ, ту је реч о посебним облицима кривичног дела фалсификовања исправе и отуда сва ова дела треба квалификовати као фалсификовање исправе из члана 355 КЗ са позивом на одговарајућу тачку члана 356 КЗ у којој је предвиђен посебан случај фалсификовања исправе“ (ВСС Кж. 671/08).¹²¹

У првом случају кривично дело чини ко хартију, бланкет или други предмет на којем је неко лице ставило свој потпис неовлашћено попуни изјавом која има вредност за правне односе.

Суштина кривичног дела је злоупотреба бланко датог потписа. За постојање кривичног дела није значајно из ког разлога је неко лице претходно ставило свој потпис на хартију, бланкет или други предмет. Битно је да се на бланко потписану хартију уноси одређена изјава. Изјава мора имати вредност за правне односе и мора бити унета неовлашћено. Кривично дело је довршено самим попуњавањем хартије, бланкета или

117 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне мајерије, Друга књига*, стр. 125.

118 *Избор судске праксе*, бр. 9/2012, Београд, стр. 39.

119 *Избор судске праксе*, бр. 11/2008, Београд, стр. 41.

120 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне мајерије, Седма књига*, стр. 185.

121 *Избор судске праксе*, бр. 3/2009, Београд, стр. 37.

другог предмета, тј. уношењем изјаве која има вредност за правне односе. Не тражи се да је након неовлашћеног попуњавања хартије, бланкета или другог предмета дошло до његове употребе.

У другом случају кривично дело чини ко другог обмане о садржају исправе и овај стави свој потпис на ту исправу, сматрајући да се потписује под другу исправу или под други садржај.

Суштина кривичног дела јесте злоупотреба поверења неког лица. Кривично дело је довршено када лице које сматрајући да се потписује под другу исправу или под други садржај стави свој потпис на одређену исправу. Нпр. „када окривљени наведе оштећеног да потпише исправу означену као писани тестамент представљајући му да је реч о пуномоћју за банку“ (ОС у Београду Кж. 1328/89)¹²² и „када окривљена наведе оштећену која је стара 91 годину и неписмена да потпише предлог за повлачење тужбе коју је поднела суду за раскид уговора о доживотном издржавању са супругом окривљене као даваоцем издржавања, говорећи јој при томе да потписује сагласност да је окривљена одведе у Суботицу јер ће Београд бити бомбардован, што је оштећена потписала отиском кажипрста“ (ОС у Београду Кж. 2524/97).¹²³

У трећем случају кривично дело чини ко исправу изда у име другог лица без његовог овлашћења или у име лица које не постоји.

Овде се кривично дело остварује на два начина.

Први начин је када неко лице изда исправу у име другог лица без његовог овлашћења. Нпр. „када окривљени без знања и овлашћења свог директора, који је једини био овлашћен да то учини, потпише уговор о закупу стана“ (ОС у Београду Кж. 1942/99).¹²⁴

Други начин је када неко лице изда исправу у име другог лица које не постоји. Нпр. „када окривљени након смрти даваоца овлашћења потпише уговор у његово име, а даном смрти тог лица престала су сва овлашћења на основу пуномоћја“ (ОС у Београду Кж. 1726/98)¹²⁵ и „када окривљени потпише овлашћење којим овлашћује ауто-мото клуб да може да региструје путничко возило и потпише полису осигурања за регистрацију возила у име лица које је умрло“ (ОС у Београду Кж. 845/97).¹²⁶

122 Билићен *Окружној суда у Београду*, бр. 35–36/1991, Београд, стр. 79.

123 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, стр. 165.

124 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Трећа књига*, стр. 182.

125 Зоран Стојановић, Обрад Перић, *Кривично право, Посебни део*, Београд, 2011, стр. 307.

126 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, стр. 164.

У оба случаја за постојање кривичног дела потребно је да извршилац „потпише исправу својим именом, уз назначење да то чини по овлашћењу издаваоца исправе“ (ОС у Нишу Кж. 2/08).¹²⁷

Кривично дело је довршено када је исправа издата.

У четвртном случају кривично дело чини ко као издавалац исправе уз свој потпис стави да има положај, чин или звање иако нема такав положај, чин или звање, а ово има битан утицај на доказну снагу исправе.

Реч је о исправи која је права у погледу садржине, потписа и њеног издаваоца, али издавалац исправе нема положај, чин или звање које је у исправи навео. Потребно је да навођење положаја, чина или звања има битан утицај на доказну снагу исправе. Кривично дело је довршено када издавалац исправе уз свој потпис стави да има положај, чин или звање које нема. Нпр. „када се окривљени у одлуци о увођењу централног грејања у зграду потпише као председник скупштине станара, иако скупштина станара наведене зграде не постоји“ (ОС у Београду Кж. 3167/06¹²⁸ и Кж. 1286/01¹²⁹) и „када окривљени у трошковнику који је предао суду уз свој потпис стави да има звање адвоката и поред тога што је исписан из Адвокатске коморе, а то је имало битан утицај на доказну снагу исправе“ (ОС у Београду Кж. 1017/06).¹³⁰

У петом случају кривично дело чини ко исправу начини на тај начин што неовлашћено употреби печат или знак.

Кривично дело се састоји у прављењу исправе неовлашћеном употребом печата или знака. Печат или знак који се употребљавају приликом прављења исправе јесу прави, али је њихова употреба неовлашћена.

Иако као исправан треба узети став да кривично дело постоји „када окривљени на своје возило стави регистарске таблице које припадају другом возилу коме је истекла регистрација и на тај начин неовлашћено употреби прави знак о регистрацији возила“ (ОС у Београду Кж. 2209/91,¹³¹ исто и Кж. 2158/90,¹³² ОС у Суботици Кж. 504/02¹³³ и ОПС у Шиду К. 55/09¹³⁴), има и мишљења да „окривљени

127 *Избор судске праксе*, бр. 9/2008, Београд, стр. 42.

128 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Осма књига*, стр. 215.

129 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Четврта књига*, стр. 184.

130 И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Седма књига*, стр. 175.

131 *Билтен Округној суда у Београду*, бр. 37–38/1992, Београд, стр. 64.

132 И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје, Прва књига*, стр. 12.

133 З. Стојановић, *нав. дело*, стр. 936.

134 Необјављена судска одлука донета 18. маја 2009. године.

на тај начин није сачинио исправу, већ је употребио лажну јавну исправу као праву“ (ОС у Ужицу Кж. 419/95,¹³⁵ исто и Кж. 618/07,¹³⁶ ОС у Београду Кж. 293/96,¹³⁷ Кж. 1163/99,¹³⁸ АС у Нишу 5Кж.1 2113/11¹³⁹ и ВСС Кж. 622/08¹⁴⁰). Такође, присутан је став да кривично дело постоји „када окривљени монтира такси ознаку на путничко возило које није било регистровано за обављање такси делатности“ (ОС у Београду Кж. 2195/95,¹⁴¹ исто и Кж. 1724/00¹⁴²).

Будући да је реч о посебним облицима кривичног дела фалсификовања исправе из члана 355 КЗ, и овде важи све што је за то кривично дело речено у вези са радњом извршења, субјективним обележјима бића и предвиђеном казном.

Nataša DELIĆ, PhD

Associate Professor at the Faculty of Law, University of Belgrade

THE CRIME OF FORGING DOCUMENTS (ARTICLE 355)

Summary

In this paper the author discusses the criminal offence forging documents which is set in the group of criminal offences against legal transactions and that is provided for by article 355 the Criminal Code of Serbia. The legal nature and significance of these crime has determined the content and structure of the work in which the relevant basic and extended elements of these crime were shown and analyzed. In the given context special attention was paid to action perpetration. In the first part of work the author tried to solve some dilemmas concerning certain forms of action perpetration. After that, the author discusses the other relevant elements of crime. In the second part of work the author also

135 Билтен судске праксе Врховног суда Србије, бр. 4/1995, Београд, стр. 9.

136 Избор судске праксе, бр. 10/2008, Београд, стр. 37.

137 И. Симић, Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига, стр. 163.

138 И. Симић, Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Трећа књига, стр. 180.

139 Избор судске праксе, бр. 3/2012, Београд, стр. 45.

140 З. Стојановић, нав. дело, стр. 936.

141 Судска пракса, бр. 5/1996, Београд, стр. 23.

142 Судска пракса, бр. 6/2001, Београд, стр. 24.

discussed most important elements of crime special cases of forging documents which is provided for by article 356. Regarding certain issues discussed in the paper, the author points out the relevant case law and also deduces the appropriate conclusions.

Key words: *Criminal Code of Serbia, criminal offences against legal transactions, document, public document.*